

"Құрылысмет" ЖШС зауыты жағдайында интеграцияланған сапа менеджменті жүйесіне шолу

^{1*}БУЗАУОВА Тоты Мейрбековна, т.ғ.к., доцент, toty_77@mail.ru,

¹ЖАЛГАСОВ Бидас Маратович, СТМ-19-1 тобының магистранты, bidas1995@mail.ru,

¹Қарағанды техникалық университеті, Қазақстан, 100027, Қарағанды, Н. Назарбаев даңғылы, 56,

*автор-корреспондент.

Аңдатпа. Зерттеудің мақсаты интеграцияланған СМЖ тиімділігін арттырудың теориялық мәселелерін қарастыру болып табылады. Зерттеу әдістері – өндірістегі сапа менеджменті жүйесін талдау. Біріктірілген сапа менеджменті жүйесінің мәселелерін шешу жолдары қарастырылған. «Құрылысмет» ЖШС машинажасау зауытында біріктірілген сапа менеджменті жүйесін (БСМЖ) құру, енгізу және жетілдіру бойынша зерттеу нәтижелері келтірілген. Шағын машинажасау зауыттарында біріктірілген сапа менеджменті жүйесін енгізу ерекшеліктері айқындалды. Оңтайлы нәтижелері бар сапа менеджментін пайдалану анықталды. Машинажасау зауыттары үшін біріктірілген тиімді сапа менеджменті жүйелері ұсынылды. «Құрылысмет» ЖШС машинажасау зауытының біріктірілген СМЖ қызметін бағалау нәтижелері ұсынылды.

Кілт сөздер: машинажасау, нарық тұтынушылары, өндіріс, бәсекелестік, менеджмент, экологиялық аспектілер, сапа менеджментінің халықаралық жүйелері, экологиялық менеджмент жүйелері, энергетикалық тиімділік, халықаралық стандарттар, сапа, сапа менеджментінің интеграцияланған жүйесі, СМЖ енгізу, ISO/IEC, OHSAS, SA жүйелері, персоналды оқыту.

Кіріспе

Интеграцияланған сапа менеджменті жүйесі кәсіпорын қызметін жақсарту үшін негіз болады, болашақта табысты жұмыс істеуге мүмкіндік береді, барлық мүдделі тараптарды бірыңғай мақсатпен байланыстырады және сайып келгенде кәсіпорын «қатаң» бәсекелестік ортада тиімді жұмыс істейді.

Менеджменттің тиімді жүйесін құруға болатын халықаралық менеджмент жүйелеріне машина жасау зауыты үшін келесі стандарттар жүйесін ұсынуға болады (1-кесте).

Интеграцияланған сапа менеджмент жүйесі кәсіпорындардың қызметінің мәнін құрайтын өзара іс – қимыл жасайтын және өзара байланы-

сты үдерістерді бірыңғай тұтас біріктіріп, бөлімшелердің жұмысын бизнестің басты мақсатына-тұтынушылардың үміттерін қанағаттандыру жолымен пайда алуға бағыттайды. Бұл ретте экологиялық аспектілер мен сапаны, персонал мен ресурстарды, қаржы мен ақпаратты, үдерістер мен мерзімдерді, тәуекелдерді және қауіпсіздікті тиімді басқару қамтамасыз етіледі және нәтижесінде – шығарылатын бөлшектің және жалпы кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігі артады [1].

Машинажасау зауытына қатысты кейбір халықаралық менеджмент стандарттарының графикалық өзара байланысын суретте келтірілген шартты түрде ұсынуға болады.

Суретте менеджменттің барлық жүйелері өза-

1-кесте

ISO 9001:2018	Сапа менеджмент жүйесі
ISO 14001:2018	Экологиялық менеджмент жүйесі
ISO/IEC 27001:2018	Ақпараттық қауіпсіздік менеджменті жүйесі
OHSAS 18001:2018	Еңбекті қорғау және профилактикалық аурулардың алдын алу саласындағы менеджмент жүйесі (Occupational Health and Safety Assessment Series)
SA 8001	Әлеуметтік және этикалық менеджмент жүйесі (Social Accountability)

ра тығыз байланысты және тіпті бір стандартты таңдап, басқа стандарттардың талаптары сырттай ескерілетін болады.

Сонымен, интеграцияланған сапа менеджменттің жүйесі деп кәсіпорынның менеджмент жүйесіне қандай да бір халықаралық стандарттардың талаптарына жауап беретін және біртұтас ретінде жұмыс істейтін жалпы менеджмент жүйесінің бір бөлігін түсіну керек. Бүгінгі күні, бүкіл әлем бойынша халықаралық стандарттарға негізделген менеджменттің интеграцияланған жүйелерін табысты да, сәтсіз енгізудің елеулі тәжірибесі жинақталған кезде, жүйені енгізудің табысы көптеген факторларға байланысты екені айқын болады. Тәжірибе бойынша, табысты анықтайтын негізгі фактор жүйені енгізу мақсаттарын анықтаудың нақтылығы болып табылатындығын білемін және олар өз кезегінде түрлі стандарттардың талаптарын түсіндіру тәсілдерін айқындайды. Бұл ретте, көбінесе стандарт талаптары түсіндірілген сайын, әсіресе формальды және тиісінше жүйе тиімдірек болады. Егер жүйені енгізудің негізгі мақсаты тек формальды сәйкестікке қол жеткізу және сәйкестікке растау болып табылса-мұндай енгізу табысты болмайды [2].

Интеграцияланған сапа менеджмент жүйесіне ұқсас деп мыналарды санауға болады:

- сапаны, экологияны және еңбекті қорғауды басқарудың біріккен құжатталған жүйесі;
- кәсіпорын менеджментінің корпоративтік жүйесі;
- кәсіпорынның жалпы менеджмент жүйесі.

Интеграцияланған сапа менеджментінің жүйесі (ИСМЖ) сапа менеджментін (СМЖ), экологиялық менеджментті (СЭМ), өндірістік қауіпсіздік және еңбекті қорғау саласындағы менеджментті және т. б. бірлесіп дамытуды қамтамасыз ететін бірыңғай жүйені әзірлеуді және енгізуді көздейді.

Интеграцияланған сапа менеджменттің жүйелері көп жағдайда ірі кәсіпорындарда қолданылады, олардың құрамында түрлі бағыттар бойынша менеджменттің көлемі бойынша біршама жекелеген жүйелері бар. Мәселен, егер кәсіпорында сапа менеджменті жүйесі, энергетикалық тиімділік менеджменті жүйесі және өзге бағыттар бойынша басқа да көптеген жүйелер бар болса, онда барлық шағын жүйелерді басқаратын

бірыңғай интеграцияланған жүйені құру оңайырақ. Бұл тиімді бақылауға кепілдік береді және менеджментті неғұрлым дұрыс, табысты және оңтайлы, ең жақсы нәтижелермен пайдалануға мүмкіндік береді.

Интеграцияланған сапа менеджменті жүйесі шеңберінде жүзеге асырылатын машинажасау кәсіпорының өндірістік қызметін талдау әртүрлі проблемалық жағдайларды анықтауға, яғни проблемаларды белгілеуге және сапалы қайта құруларда сәйкессіздік пайда болатын немесе туындауы мүмкін жағдайларды айқындауға мүмкіндік береді.

Машинажасау кәсіпорындарында сапа саласындағы проблемалық жағдайды зерттеуді интеграцияланған СМЖ құру, енгізу және жетілдіру разрездерінде жүргізу керек.

Интеграцияланған сапа менеджменті жүйелерін құру проблемалары жекелеген кәсіпорындар деңгейінде де, мемлекеттік деңгейде де шешілуі тиіс, бұл ұлттық экономикалық бағдарламалардың негізін құрайды. Отандық машинажасау өнімінің сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру проблемаларын шешу үшін облыстық және жергілікті басқару органдарының, ғылыми-техникалық бірлестіктер мен ұйымдардың аймақтарда әрекет еткен интеграцияланған сапа менеджменті жүйесі шеңберінде ұйымның бұрын қолданыста болған ғылыми-техникалық дамуын басқару тетіктерін өзгертуге күш-жігерін шоғырландыру қажет. Бұл мәселені бүгінгі күні ҚР Мемстандарт органдары – Стандарттау, метрология және сертификаттау орталықтары шешеді [3].

Шағын кәсіпорындар сондай-ақ, халықаралық стандарттар қағидаттарына негізделген интеграцияланған СМЖ енгізу үшін белсенді дайындауға көп күш жұмсауы қажет. Бұл барлық персоналдың сапа мәселелерінде қажетті құзыреттілік талабы. Кәсіпорындарда интеграцияланған СМЖ жұмыс істеуі тиімді және сапаны басқарудың бірыңғай ақпараттық жүйесінсіз мүмкін емес. Сондай-ақ, кең тұтынылатын өнімдерді шығаратын кәсіпорындарда тұтынушылардың қанағаттанушылығын бағалау міндеттері күрделі болып табылатынын атап өту қажет.

Зерттеу нәтижелері

Осы мақсатта «Құрылысмет» ЖШС интеграцияланған сапа менеджменті жүйесінің жұмыс істеуін бағалау бойынша талдау жүргізілді. Зерттеудің жиынтық нәтижелері 2-кестеде берілген.

Жеке кәсіпорындар деңгейінде интеграцияланған сапа менеджментінің көптеген жүйелері құрылды және басқа кәсіпорындарда қолданылатын «аналогтық жүйелерді» белсенді қолдануды білдіреді. Мұндай жағдайларда, сондай-ақ, оның жекелеген элементтерінің құрылымы мен сипаттамаларының біртіндеп өзгеруімен сипатталатын осындай жүйелердің тиімділігі туралы айту керек. Бұл тәсіл жоғары технологиялық өнім шығаратын кәсіпорындар үшін тиімді емес. Бұл ұйымдастырушылық, техникалық, технологиялық, әлеумет-

2-кесте – «Құрылысмет» ЖШС машинажасау кәсіпорындарының интеграцияланған СМЖ қызметін бағалау нәтижелері			
Жалпы талаптар	Нәтижелер, %		
	Тиісті талапты орындауға мүмкіндік беретін құрал ұсынылды	Тиісті талапты орындауға мүмкіндік беретін аспап ішінара ұсынылған	Тиісті талапты орындауға мүмкіндік беретін құрал жоқ
Сапа саласындағы саясат пен мақсаттарды әзірлеу	100	–	–
«Құрылысмет» ЖШС кәсіпорнының интеграцияланған СМЖ процестерін белгілеу	73,3	26,7	–
Тұтынушылардың қанағаттануын бағалау әдістемесін әзірлеу	66,7	20,0	13,3
Персоналдың қанағаттануын бағалау әдістемесін әзірлеу	46,7	40,0	13,3
Өндірістік процестер ішіндегі нәтижелілік пен тиімділікті бағалау әдістемесін әзірлеу	66,7	33,3	–
Кәсіпорынның қаржылық нәтижелерін бағалау әдістемесін әзірлеу	93,3	6,7	–
Бағалау әдістемесін әзірлеу интеграцияланған СМЖ нәтижелілігі	53,3	40,0	6,7
Интеграцияланған СМЖ тиімділігін бағалау әдістемесін әзірлеу	52,1	46,6	1,3

тік және басқа да ерекшеліктерге байланысты.

Мысалы, шағын өндірістік кәсіпорын үшін бұл құжаттардың құжаттану және нақтылану дәрежесі, бұл бөлімшелер мен қызметтердің функциялары мен өзара іс-қимылында айқындықтың болмауы. Бұл кәсіпорынды басқару жүйелерінің қазіргі заманғы жағдайына өте кеш және жеткіліксіз бейімделуіне байланысты. Интеграцияланған СМЖ құру кезінде басшылық тарапынан интеграцияланған СМЖ-де сапа және талдау саласындағы саясат, мақсаттар мәселелері күрделі мәселелер болып табылады. Интеграцияланған СМЖ құру кезінде сондай-ақ, өнімге қойылатын талаптарды реттейтін құжаттарға назар аудару қажет, өйткені әрдайым шағын кәсіпорын өнім сапасының барлық өлшемдеріне сәйкестігін дәлелдеуге мүмкіндігі жоқ.

Машинажасау кәсіпорындарының шетелдік сертификаттау жүйелерін енгізу бағытындағы айтарлықтай жетістіктеріне қарамастан, сапа жүйелерін енгізу процесі өндірістің сәйкестігіне жұмыстар жүргізу баяу жүріп жатқанын атап өткен жөн. Күрделі экономикалық жағдай, кәсіпорындардың өз мүдделерінің жеткіліксіздігі әсер етеді. Бүгінде машинажасау кәсіпорындарын сапалы және бәсекеге қабілетті өнім шығаруды ынталандыратын экономикалық шаралар жүйесін құру өте маңызды. Дайындаушы кәсіпорындарға өндіріс көлемін ұлғайту есебінен алынатын пайданың бір бөлігін пайдалануға, өнімнің техникалық деңгейі мен сапасын арттыру жөніндегі жұмыстарды қаржыландыруға, өнімді сертификатта-

уды және сапаны басқару жүйелерін жүргізуге, сервистік қызмет көрсетуді дамытуға мүмкіндік беру қажет.

Сонымен қатар, Қарағанды облысының машинажасау кәсіпорындарының тәжірибелік қызметін талдау келесі қорытындыларды жасауға мүмкіндік берді:

1) кәсіпорындар тәжірибелі және білікті персоналдың нақты жетіспеушілігін сезінеді;

2) персонал сапаны басқару жүйесіне мәжбүрлі түрде тартылады;

3) персоналды тұрақты негізде оқыту жоқ.

Тәжірибе көрсеткендей, интеграцияланған СМЖ тиімділігін бағалау кезінде проблемалардың пайда болуының ең маңызды себептерінің арасында ақпараттық, техникалық және ұйымдастырушылық сипаттағы проблемаларды бөліп көрсету қажет.

Сонымен, «Құрылысмет» ЖШС Қарағанды машинажасау кәсіпорнының интеграцияланған сапа менеджменті жүйесіндегі «қиындықтар»:

- кәсіпорында бос уақытты және демалысты ұйымдастыру;

- жалақы деңгейі;

- кәсіпорынның әлеуметтік саясаты;

- қызмет бойынша жылжу мүмкіндігі.

Интеграцияланған СМЖ-дегі сәтсіздіктердің негізгі себептері менеджменттің формальды әдісі және жеткіліксіз мақұлдауға байланысты.

Сапа саласында персоналды оқыту кәсіпорын және оның бөлімшелері басшыларының басты назарында болуы тиіс. Олар қызметкерлердің алған

білімі мен біліктерінің кәсіпорынның сапаны қамтамасыз етудегі қажеттіліктеріне сәйкестігін жүйелі түрде бағалауды жүзеге асырады. Оқыту нәтижелері аттестаттау кезінде ескеріледі.

«Құрылысмет» ЖШС тікелей Қарағанды кәсіпорнында кадрларды оқыту және қайта даярлау қажеттілігін негіздейтін негізгі себептер болып табылады:

- шығындарды қысқартуды және еңбек ресурстарын неғұрлым тиімді пайдалануды талап ететін бәсекелестік;

- жаңа өндірістік процестердің пайда болуы;

- жаңа білімді меңгеруді және қызметкерлерді қайта даярлауды талап ететін технологиялық өзгерістер;

- өңірлік деңгейдегі білікті жұмыс күшінің жеткіліксіздігі;

- кәсіпорынның өз қызметкерлері үшін әлеуметтік жауапкершілігі және т.б.

Осылайша, интеграцияланған сапа менеджменті жүйесін тиімді енгізу машинажасау кәсіпорнының түрлі деңгейдегі басшыларын оқытуды талап етеді. Оқыту сапаны басқарудың қазіргі заманғы тұжырымдамаларының мағынасын түсіндіру, сапаны нақты басқарудың тиімділігі мен икемділігін қамтамасыз ету қажеттігі тұрғысынан өтуі тиіс.

Бұл проблеманы тиімді басқарусыз шешу мүмкін емес, ол негізгі бағыттарға-отандық машинажасаудың сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға назар аударуды және күш-жігерді шоғырландыруды көздейді. Осыған байланысты ғылымның, техниканың, өнеркәсіптің барлық тәжірибесі мен барлық білімі мен біліктерін пайдалану қажет.

Жалпы, «Құрылысмет» ЖШС Қарағанды машинажасау кәсіпорнында интеграцияланған сапа менеджменті жүйесін жетілдіру:

- біріншіден, құрылымдық бөлімшелердің жұмысын ретке келтіру, кәсіпорын қызметкер-

лерінің өзара іс-қимылын жақсарту;

- екіншіден, жоғары және орта буын қызметкерлерінің жауапкершілігін арттыру;

- үшіншіден, еңбек тәртібін жақсарту;

- төртіншіден, машинажасау өндірісінің тиімділігін арттыру;

- бесіншіден, шығарылатын өнімнің сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру және халықаралық нарықтарға қолжетімділікті ашу.

ISO 9000 сериялы стандарттарының талаптарын талдау жоғарыда көрсетілген кемшіліктерді жою, машинажасау кәсіпорындарында интеграцияланған СМЖ тиімділігін арттыру мақсатында бірқатар іс-шараларды ұсынуға мүмкіндік береді, оларды кәсіпорынға қатысты макро- да, сондай-ақ, микродеңгейде де қарастыруға болады [4].

Қорытынды

Бірінші жағдайда бұл сапа саласындағы ұлттық саясат тұжырымдамасын әзірлеу және қолданысқа енгізу мемлекеттік қажеттіліктері мен мемлекеттік тапсырыс үшін өнім сатып алуға және жеткізуге келісім-шарттар жасасу кезінде сертифициатталған интеграцияланған СМЖ есебі.

Екінші жағдайда, персонал бұл талаптарды сақтау, тәжірибесіне талаптарды енгізу немесе қосымша білім беру саласындағы сапаны басқару жүйесін әзірлеудегі персоналды мақұлдау.

Бізді бірқатар машинажасау кәсіпорындарында жүргізген зерттеу қазіргі заманғы машинажасау кәсіпорындарын дамыту стратегиясының ажырамас элементі интеграцияланған сапа менеджменті жүйесін енгізу және жетілдіру проблемасын шешу болып табылатынын куәландырады. Интеграцияланған СМЖ тиімділігін арттырудың теориялық мәселелерін қарастыру, оларды іс жүзінде іске асыру машинажасау кәсіпорындарына шығарылатын өнімнің сапасын арттыру саласында айтарлықтай табыстарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Галеев В. Менеджмент качества в малых организациях [Текст] / В. Галеев, В. Устинов / Стандарты и качество. 2007. № 3. С. 68-70.
2. Киселев Э.В. Возможности применения информационных технологий в оценке эффективности системы менеджмента качества [Текст] / Э.В. Киселев, Е.Н. Смирнова / Качество. Инновации. Образование. 2005. № 2. С. 51-57.
3. Морозова, О.Л. Разработка модели диагностики малых предприятий [Текст] / О.Л. Морозова, О.Л. Бабийчук // Управление качеством: Сборник материалов седьмой IV Всеросс. науч.-практ. конф. (Москва, 12-13 марта 2008 г.). – М.: ГОУ ВПО «МАТИ» – Российского государственного технического университета им. К.Э. Циолковского, 2008. – С. 139-140.
4. Бабийчук, О.Л. Экономика качества, стандартизации и сертификации [Текст] / О.Л. Бабийчук, И.Ю. Куприянова, О.Л. Морозова // учеб. пособие; Курск. гос. техн. ун-т. – Курск, 2008. – 148 с.

Обзор интегрированной системы менеджмента качества в условиях завода ТОО «Құрылысмет»

¹*БУЗАУОВА Тоты Мейрбековна, к.т.н., доцент, toty_77@mail.ru,

¹ЖАЛГАСОВ Бидас Маратович, магистрант гр. СТМ-19-1, bidas1995@mai.ru,

¹Қарағандық техникалық университет, Қазақстан, 100027, Қарағанда, пр. Н. Назарбаева, 56,

*автор-корреспондент.

Аннотация. Цель исследования – рассмотрение теоретических вопросов повышения эффективности интегрированной СМК. Методы исследования – анализ системы менеджмента качества на производстве. Рассмотрены пути решения проблем интегрированной системы менеджмента качества. Приведены результаты исследования по созданию, внедрению и совершенствованию интегрированной системы менеджмента качества (ИСМК) на машиностроительном заводе ТОО «Курылысмет». Определены особенности внедрения интегрированной системы менеджмента качества на малых машиностроительных заводах. Выявлено использование менеджмента качества с более оптимальными результатами. Предложены эффективные интегрированные системы менеджмента качества для машиностроительных заводов. Представлены результаты оценки деятельности интегрированной СМК машиностроительного завода ТОО «Курылысмет».

Ключевые слова: машиностроение, потребители рынка, производство, конкуренция, менеджмент, экологические аспекты, международные системы менеджмента качества, системы экологического менеджмента, энергетическая эффективность, международные стандарты, качество, интегрированная система менеджмента качества, внедрение СМК, системы ISO/IEC, OHSAS, SA, обучение персонала.

Review of the Integrated Quality Management System in the Conditions of the Kurylysmet LLP Plant

^{1*}**BUZAUOVA Toty**, Cand. Tech. Sci., Associate Professor, toty_77@mail.ru,

¹**ZHALGASOV Bidas**, master student of STM-19-1 group, bidas1995@mai.ru,

¹Karaganda Technical University, Kazakhstan, 100027, Karaganda, N. Nazarbayev ave., 56,

*corresponding author.

Abstract. The purpose of the study is to consider theoretical issues of increasing the efficiency of an integrated QMS. Research methods – analysis of the quality management system in production. The ways of solving the problems of the integrated quality management system are considered. The results of studying the development, implementation and improvement of an integrated quality management system (IQMS) at the Kurylysmet LLP machine-building plant are presented. The features of implementing an integrated quality management system at small machine-building plants are determined. The use of quality management with more optimal results is revealed. Effective integrated quality management systems for machine-building plants are proposed. The results of assessing the activities of the integrated QMS of the Kurylysmet LLP machine-building plant are presented.

Keywords: mechanical engineering, market consumers, production, competition, management, environmental aspects, international quality management systems, environmental management systems, energy efficiency, international standards, quality, integrated quality management system, QMS implementation, ISO/IEC, OHSAS, SA systems, training.

REFERENCES

1. Galeev V. Menedzhment kachestva v mal'kikh organizatsiyakh [Tekst] / V. Galeev, V. Ustinov / Standarty i kachestvo. 2007. № 3. S. 68-70.
2. Kiselev E.V. Vozmozhnosti primeneniya informatsionnykh tekhnologii v otsenke effektivnosti sistemy menedzhmenta kachestva [Tekst] / E.V. Kiselev, E.N. Smirnova / Kachestvo. Innovatsii. Obrazovanie. 2005. № 2. S. 51-57.
3. Morozova, O.L. Razrabotka modeli diagnostiki mal'kikh predpriyatii [Tekst] / O.L. Morozova, O.L. Babiichuk // Upravlenie kachestvom: Sbornik materialov sedmoi IV Vseross. nauch.-prakt. konf. (Moskva, 12-13 marta 2008 g.). – M.: GOU VPO «MATI» – Rossiiskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta im. K.E. Tsiolkovskogo, 2008. – S. 139-140.
4. Babiichuk, O.L. Ekonomika kachestva, standartizatsii i sertifikatsii [Tekst] / O.L. Babiichuk, I.Yu. Kupriyana, O.L. Morozova // ucheb. posobie; Kursk. gos. tekhn. un-t. – Kursk, 2008. – 148 s.